

господарства шляхом розвитку виробництва біопалива. Фінансове забезпечення сільськогосподарських підприємств висвітлено в аспектах державної підтримки та організації комерційного кредитування.

У четвертому розділі "Стратегія удосконалення зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств" визначені стратегічні напрями діяльності виробників і трейдерів по реалізації сільськогосподарської продукції на

світових ринках та запропоновано організаційно-економічний механізм їх реалізації.

У цілому, монографія І.В.Кушніра має практичну й наукову цінність, що, насамперед, полягає в розробці, обґрунтуванні та апробації методології стратегічного аналізу і управління розвитку виробництва й переробки сільськогосподарської продукції в Україні за умов її світової інтеграції.

Л.О.Мармуль, доктор економічних наук, професор

*

Наукове дослідження системи регулювання зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією у Польщі

Сільське господарство є одним із секторів економіки, який зазнає значного державного регулювання. При цьому можна спостерігати взаємодію двох тенденцій: посилення уваги національних урядів до аграрної сфери та активізацію впливу процесів глобалізації і лібералізації. Державне втручання в аграрну сферу, як правило, мотивується потребами національної продовольчої безпеки, позитивного зовнішньоекономічного балансу та стабільності економічного розвитку. Саме тому тривалий час домінуючим підходом національних економік до аграрної сфери був економічний протекціонізм, який особливо популярний серед українських вчених-аграрників. Одним із проявів його є система регулювання зовнішньої торгівлі сільськогосподарської продукції, яка передбачає різноманітний регулятивний вплив на експорт та імпорт. Під впливом багатьох чинників система регулювання міжнародної торгівлі сільськогосподарської продукції зазнає значних впливів і модернізації. Ознайомлення з цими процесами вкрай важливе для науковців, фахівців і державних службовців, що формують аграрну політику, для широкого кола інших зацікавлених осіб.

Тому надзвичайно корисним і цікавим для вітчизняних економістів аграрників, особливо дослідників європейської аграрної політики, стане наукове дослідження, підготовлене однією з випускниць польсько-американської Стипендіальної програми ім. Л. Кіркланда, активно зростаючим науковцем Львівського національного університету ім. І. Франка На-

талією Горін¹. Видання підготовлено в надзвичайно оригінальному, хоча дещо компактному, "дзеркальному виконанні": в книзі є двомовний варіант тексту (українською та польською мовами), кожний з яких має власну титульну сторінку і структурну побудову. Як личить економічному виданню, воно логічно наповнене табличним матеріалом, схемами, численними посиланнями на бібліографічні джерела.

На початку видання досліджено еволюцію й етапи формування систем регулювання зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією в Польщі. Відзначено, що саме в цій країні система регулювання зовнішньої торгівлі успадкувала деякі механізми та прихильності з часів централізованої планової економіки. Тому чи найпершим завданням польських аграрників у цій сфері стало формування ринкової орієнтації сільського господарства та зниження його тиску на національну економіку. Одночасно розпочався пошук складових нового організаційно-економічного механізму регулювання зовнішньої торгової аграрної продукції, який умовно можна поділити на дві групи: а) заходи щодо економічної підтримки та структурних змін у сільському господарстві, активізації господарської діяльності; б) захист від за-

¹ Горін Н. В. Система регулювання зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією: досвід Польщі / System regulacji handlu zagranicznego artykułami rolnymi: doświadczenie Polski. — Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008, 110+82 с., ISBN 978-966-613-557-8

грозового імпорту та зовнішніх дестабілізаційних впливів. Оскільки вступ до Світової організації торгівлі (СОТ) має особливий вплив на регулювання зовнішнього аграрного ринку, то цим питанням автор присвятила окрему частину дослідження. При цьому детально описано алгоритм переговорного процесу щодо підготовки і вступу Польщі СОТ, оцінено впливи і результати на кожному з етапів цього процесу. А оскільки майже паралельно Польща готувалась до інтеграції в Європейський Союз (ЄС), то ці питання також висвітлено в публікації. З огляду на чітку "аграрну" орієнтацію Польщі та її суттєвий вплив на ринок сільськогосподарської продукції в ЄС, чи не основним питанням переговорів і підготовки до вступу в ЄС було питання виходу польських продуктів на спільний ринок, зняття митних і не митних обмежень, встановлення квот і розподіл преференцій.

Певний досвід і напрацювання діяльності польського сільського господарства у складі ЄС становлять окремих розділ рецензованого видання. Автор аргументовано показала особливе місце та роль аграрної сфери Польщі у новому форматі об'єднаної Європи, порівняла показники сільського господарства з іншими сусідніми країнами ЄС та Україною. Цікавою частиною дослідження є таке ж порівняння сільського господарства Польщі, але з країнами, які становили основу Європейського Союзу до його розширення (ЄС-15), та вивчення зміни обсягів і структури імпорту та експорту.

Невеликий компактний розділ присвячено порівняльній оцінці систем регулювання зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією в Польщі та Україні. Автор відзначає наближеність не лише природно-кліматичних або структурних умов наших країн, а й відзначає можливу схожість інтеграційних сценаріїв. Адже в Україні ЄС вбачає великого і потужного, хоча й не стабільного, виробника сільськогосподарської продукції. Відзначено, що в обох країнах тривалий час забезпечено позитивне сальдо зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією (у 2005 р. Польща — 1,7 млрд. євро, Україна 2,2 млрд. євро). Автор доволі вміло використала сучасні показники оцінки умов та рівня державного втручання в аграрну сферу, зокрема використовуючи показник умов торгівлі (*terms of trade* — *ToT*), який дозволяє порівнювати співвідношення трансакційних цін. Зокрема, встановлено, що в Україні цей показник має тенденцію

до зниження (2005 р. — 99%), а у Польщі — стабілізувався на прийнятному рівні (2005 р. — 105%). Матеріали дослідження й узагальнення експертних оцінок дозволили автору зробити висновок, що останніми роками вітчизняна система регулювання зовнішнього ринку сільськогосподарської продукції зупинилась у розвитку, більше того, невваженим адміністративним втручанням завдано суттєвих ударів по базових європейських засадах зовнішньої торгівлі. Суттєвими є прогалини в системі регулювання внутрішнього ринку, сприяння структурним змінам, раціоналізації розміщення виробництва.

На основі проведеного дослідження автор пропонує основні пріоритети розвитку вітчизняної політики регулювання зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією. В основі запропонованої моделі митне регулювання, дотаційна політика, система кредитування і страхування, підтримка інноваційного розвитку, формування інфраструктури аграрного ринку тощо. Особливе значення відведено інституційному забезпеченню аграрного сектору, яке різко відрізняється від європейських підходів і практики. Стислими і конкретними є висновки, які автор дослідження запропонувала на розгляд читачів. Видається, що навіть побіжне ознайомлення з ними дозволить по-новому оцінити стан і проблеми регулювання аграрного ринку в нашій країні.

В цілому, позитивно оцінюючи рецензоване видання, ми все ж таки хочемо побажати автору при подовженні дослідження даної тематики навести порівняльний аналіз розвитку аграрної політики та її інституційного забезпечення, адже саме аграрна політика формує стан і результативність аграрної сфери, а відтак — ресурси та потреби зовнішньої торгівлі. Можливо доречним було б висвітлення загальних тенденцій розвитку економіки, рівня життя та споживання основних продуктів харчування, адже ці чинники також обумовлюють стан попиту і пропозиції аграрного ринку.

З огляду на обмежений тираж видання та значне потенційне зацікавлення у його матеріалах, можливо доречним є побажати автору продовжити дослідження умов, результатів і тенденцій зовнішньої торгівлі сільськогосподарської продукції, можливо з виділенням прикордонної складової. Очевидно, що такі складні білатеральні дослідження вимагають і заслуговують на державну підтримку.

Ю.Е. ГУБЕНІ, доктор економічних наук, професор
І.В. ВОРОНИЙ, кандидат економічних наук, доцент
О.В. АВЕРЧЕВ, кандидат сільськогосподарських наук, доцент

* * *